

Hoe het kwam dat de Wiekevorstenaren in 1784 een nieuwe toren voor hun kerk wilden

Inleiding

Onze parochiekerk heeft door de eeuwen heen verschillende vormen gehad. Vóór de oprichting van de Sint Jan-Baptistparochie in 1642 stond op de plaats waar de kerk nu staat waarschijnlijk een primitieve kapel. Gelet op de grote volkstoeloop werd deze St. Jan-Baptistkapel in 1641 – een jaar vóór de verheffing tot parochiekerk – vergroot. Ook in 1663 bouwde men een sacristie aan het kleine kerkje.¹

Al vlug bleek dat de kerk te klein was. Niet alleen voor de Wiekevorstenaren, maar ook voor de talrijke passanten die op weg naar Mechelen de vroegmis in Wiekevorst wilden bijwonen. In 1737 kwamen de burgerlijke en kerkelijke gezagsdragers overeen om een aantal heidegronden te verkopen om met deze middelen de verbouwing van het bestaande kerkje te kunnen financieren. Op 6 juli 1737 ging men effectief over tot de verkoping van een aantal gemene *“heyden binnen Wiekevoirst”*. Op deze koopdag werd omgerekend ongeveer 14,34 hectare heide verkocht, hetgeen 2.766 gulden en 2 stuivers opbracht.² Toen de globale middelen eindelijk beschikbaar waren brak de Oostenrijkse Successieoorlog (1741-1748) uit en konden de werken niet doorgaan.

Waarschijnlijk om de overheden toch onder druk te zetten, wilden de ambtsdragers van Wiekevorst in 1742 – juist geteld één eeuw na de oprichting van de parochie - gebruik maken van de diensten van notaris Gabriël Ferdinandus Essers³ uit Itegem, die sinds 1733 verbonden was aan de Soevereine Raad van Brabant. Ze vorderden daarom op 23 maart 1742 zes mensen uit Wiekevorst-Dorp, bijna allemaal relatief jonge kerkgangers *“ende ontrent de kerkke woonende”*. Zo was er Hendrick Vanden Broeck *“oudt ontrent de sestigh jaeren”*, Guiliam Bruynseels, eenendertig jaar, Peeter De Locht, drieëntwintig jaar, Elisabeth Vertommen, die gehuwd was met Joannes Verhoeven, veertig jaar en Sebastiaan Van Roosbroeck, zowat drieëndertig jaar. Tot slot was ook Peeter Verrijt (?), drieënzestig jaar oud, van de partij. Op vraag van pastoor Adrianus Franciscus Vertommen⁴, de meier en enkele schepenen verklaarden de zes dorpingen dat *“hunnen parochiale kercke van Wiekevorst voor de ingesetenen te cleijn is”*, zodanig dat het voor het merendeel van de dorpingen niet mogelijk was om hun godsdienstige plichten te vervullen. De zes getuigen haalden hierna alles uit de kast om hun stelling te bewijzen.

Zo deelde de eerste getuige Hendrick Vanden Broeck naar waarheid mee dat hij gezien heeft dat het, gelet op de grote menigte, niet mogelijk was om aan de communiebank te geraken, alhoewel *“de distantie van de communiebanck groot is om zes personen neffens malcanderen te connen communiceren”*. De kerk was daarenboven soms zo vol dat mensen op elkaar vielen als de deur werd opengedaan. Bij sommige gelegenheden konden de deuren zelfs niet opengedaan worden, zodanig dat *“differente menschen onder den blauwen hemel in regen en windt op het*

kerckhof hebben moeten misse hooren”.

De tweede getuige, Guiliam Bruynseels⁵ verklaarde dat hij samen met zijn broer *“heeft geweld gedaen op de deuren van de kercke om te hooren de goddelijke diensten in eene vroeghmisse”*. Ondanks hun kracht konden de gebroeders Bruynseels de deuren niet openkrijgen, zodat Guiliam *“genootsaeckt is geweest beneffens sijnen broeder naer huys te gaen sonder misse te connen hooren”*.

Hierna kwam de derde getuige, Peeter de Locht vertellen dat hij door het geweld, waarmee de kerkdeuren werden opengedaan, neergevallen was *“ende voorts gestooten dusdanighlijck als dat het vel van sijnen knien is afgeschuert geweest”*. Ook is hij op een keer *“...van de communiebanck met de H. Hostie inden mondt niet en heeft connen vertrecken vreesende om verre gestooten te worden”*.

Elisabeth Vertommen, vrouw van Joannes Verhoeven, zegde dat ze *“voor de communiebanck heeft moeten blijven staen sonder te connen knielen met de H. Hostie in haeren mondt”*. Bovendien heeft ze van verschillende mensen horen zeggen *“dat het geen fatsoen en was en datter geene goede devotie in de selve kercke en conde gehouden worden terwijl de kercke soo cleijn is”*.

De vijfde getuige, Sebastiaan Van Roosbroeck⁶, meldde dat *“hem overcomen ende geschiedt te sijn op sekeren H.Dagh dat hij op de communiebanck gecommuniceert hebbende wel twee schreden verre door het gedrangh is wegh gedraeghen sonder met sijne voeten steenen te raken”*. Tevens had hij ooit gezien dat het communiekleed van de communiebank werd gesleurd en dat er – gelet op het vele volk – mensen op het kerkhof moesten mis horen. Ook had een zekere persoon de H. Hostie op het communiekleed laten vallen.

Tenslotte kwam de bejaarde Peeter Verrijt⁷, die al 34 of 35 jaar in het dorp van Wiekevorst woonde, bevestigen wat de andere getuigen hadden verteld. Hij voegde er nog bij dat het voor de misgangers niet mogelijk was te knielen *“ende*

1. “De Kerk van Wiekevorst” blz. 55 en volgende.
2. Periodieke uitgave – 33ste jaargang – winterlentenummer 2017 – blz. 1055-1057.
3. Gabriël Ferdinandus Essers (° 1706) was de zoon van Justus Bartholomeus Essers, secretaris van Itegem en van Catharina Creten.
4. Zie “Pastoors in Wiekevorst” – in zomernummer 1985 – blz. 14.
5. Guilielmus Josephus Bruynseels (° 24 juni 1711 + 15 januari 1786) zoon van Joannes Bruynseels en Maria Van Oolen.
6. Sebastianus Van Roosbroeck (° 20 januari 1710 + 19 april 1798) zoon van Jan Baptist Van Roosbroeck en Elisabeth Minnen, later gehuwd met Elisabeth Heylen.
7. wellicht Petrus Verrijt die op 5 juli 1713 gehuwd was met Elisabeth Aerts.

principalijck ten tijde van de Elevatie”.⁸ Deze zes verklaringen werden voor notaris Essers gedaan in aanwezigheid van Joannes Van Dijck en Guibertus Vercammen.

Hoe moeten wij ons deze toestanden in het kleine kerkje van Wiekevorst voorstellen? Waarschijnlijk waren er amper stoelen aanwezig en stonden de gelovigen en de talrijke passanten opeengepakt naar het sermoeven van pastoor Vertommen te luisteren. Alhoewel er aan de communiebank zes personen naast elkaar konden knielen om met hun handen onder het communiekleed een tafeltje te vormen geraakten vele personen amper tot aan de communiebank, laat staan dat ze knielend de hostie in ontvangst konden nemen.

Of deze getuigenissen geholpen hebben bij de uiteindelijke beslissing kwamen we niet te weten. Al bij al besloot men in Wiekevorst af te zien van een verbouwing, aangezien dit “*absoluet brodtwerck*” zou worden, maar ging men liever voor de bouw van een volledig nieuwe kerk.⁹ De

kosten hiervan werden geraamd op 12.000 gulden en de werken zouden worden uitgevoerd door aannemer Blomme uit Heist-op-den-Berg. Op 7 juli 1754 werd de gloednieuwe kerk door de bisschop van Antwerpen ingewijd.

De nieuwe kerk was 12,20 meter lang en 17,50 meter breed en had drie beuken, maar geen kruisbeuk. Het torentje stond in het midden van het dak. De bogen van de vensters waren langs binnen bekleed met versiersels, eigen aan de bouwtrant. Wellicht konden in deze kerk weliswaar meer gelovigen de diensten bijwonen, maar was men achteraf niet even enthousiast over de bouwkunde van aannemer Blomme uit Heist-op-den-Berg.

Zo'n dertig jaar na de inwijding van de kerk trokken schepenen Jan Frans Van den Bulck¹⁰ en secretaris Jan Adriaen Somers¹¹ van Wiekevorst, vergezeld van notaris J. Deneve ergens in het jaar 1783 naar de Kanunniken van het Sint-Gommaruskapittel van Lier met een document waar- op de volgende tekst te lezen was:¹²

Aen de seer Eerw.Heeren, Mijne Heeren die Canonicken van 't Venerabel Capittel S(anc)te Gommary binnen de Stad Lier als respectieve Thiende heffers binnen de parochie & Heerlijkydht Wiekevorst.

Verthoonen reverentelijck Joannes Ffr(anciscus) van den Bulck, schepenen van't selve Wiekevorst benefens Jo(ann)es A. Somers se(cretaris) van aldaer als gecommiteerde van die respectieve Mijer en schepenen van't voorn(oemde) Wiekevorst en oversulcx representerende het Corpus hunder gemijnte hoe dat op de parochie kerck binnen 't selve Wiekevorst is staende een seer slecht getreck van eenen thoren.

1. De verthoonderen doen dan voorst bemercken dat den selven thoren is staende op den beuk van de selve parochie kercke en alsvolgend merckelijcke schaede is toebrengeende aen den selven beuk en gewant der kercke horologie en orgel staende in de selve kercke soo om den wint als regen die van alle canten daer in en door is vliegende en alsoo den selven en binnen benen en meuren is penetrerende en teenemaal doet bederven en verrotten.

2. De verthoonderen stellen ock in aenmerk(in) ge dat den selven thoren weijnige ofte (gene) jaeren meer en can blijven staen soo ter oorsaake van sijne seer slechte toe(rechting) waer inne de voorsaeten ende autheuren en verthoonders zijn bedrogen geweest en heden ofte morgen eens staet te cadeiren waer door merckelijcke schaede als voren nog aengehaelt soude connen uytvoerts comen boven het prijkel van andere ongelucken daer den goeden godt ider ge lieve van te bewaeren.

3. De verthoonderen doen alnog observeren dat binnen de voors.parochiale kerck geen bequame emmers naer reden doopvont plaets en is want als men sig ende correctie soude keeren tot de Canonieken Romsche rechten soo behoorde en maeke den selve doopvont plaetse gestelt worden in den inganck van de kercke onder den thoren en niet in eene platse op de hooge choor gelijk als hier qualijck en ten onrechte tegens de leeringe en ordonnantie van de H. Kercke gepractiseert wordt.

4. De verthoonderen hebben hier ock te doleren dat sij onvoorsien sijn /: bij gebreck van een suffisanten thoren /: van eene behoorelijcke en naer reden van een matige thiende klok conform hunder gemijnte op dat de selve de heele hunne gemijnte can en moet gehoort worden om alsoo de selve hunne gemijntenaeren /: waer V(enerabel) C(apittel) de thinde sijn lichtende /: connen op sondagen en H. dagen tot alle goddelijcke dinsten als dan verricht worden geroepen worden.

Om welke redenen de verthoonders sig keeren tot V(enerabel) C(apittel)

Oodtmodelijck biddende gelieve gedinst te wesen van de voors. parochiale kercke te voorsien /als Thiende heffers van 't voors. Wiekevorst / met daer aen te bouwen met het volgende jaer en somers saison van den toecomenden jaere 1784 aen den ingang van de kercke eenen suffisanten thoren met hehoorelijcke naelde daer op met inkominge van een thinde clock conform en naer proportie van de kercke. De genede geheele gemijnte daar can deugdelijck gehoord worden hier op U.E. resolutie en antwoord versoekende.

8. Elevatie : opheffen van de hostie in de katholieke eucharistieviering.

9. Tijdschrift Wiekevorst “Ons Dorp” zomernummer 1990 – blz. 184.

10. Joannes Franciscus Van den Bulck werd op 31 januari 1741 te Herenthout geboren en huwde in 1768 met Anna Elisabeth Laureys, de dochter van meier Ferdinandus Marinus Laureys, waarna hij zich als wagenmaker in Wiekevorst-Dorp vestigde. Een van zijn zonen Ludovicus Ferdinandus Van den Bulck werd later pastoor van Morkhoven. Een andere zoon Joannes Josephus Van den Bulck werd geneesheer en tevens een tijdlang burgemeester van Scherpenheuvel.

11. Jan Adriaen Somers woonde in Westmeerbeek en was secretaris van Wiekevorst van 1772 tot 1795.

12. De aktes zelf en de transcriptie ervan werden ons bezorgd door François Haverals uit Boechout, waarvoor dank.